

УДК 336.774.3

Погоріла І. І.
Святаш С. В.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

РЕЙТИНГУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ
КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянута рейтингова система оцінювання кредитоспроможності підприємства. Проаналізовано ефективність розрахунку рівня ризику за даною системою. Поданий аналіз кредитоспроможності на основі фінансових результатів ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат».

Ключові слова: кредитоспроможність, рейтинг, багатofакторний дискримінантний аналіз, клас, ризик.

Постановка проблеми. В сучасних умовах у взаємовідносинах компаній та їх кредиторів першочергове значення мають питання взаємовигідного партнерства, що безпосередньо пов'язані з кредитоспроможністю позичальника [4, с. 25]. Тому у наданні кредитів банки стикаються з необхідністю визначення кредитоспроможності позичальника. Такий аналіз суттєво впливає на ефективність кредитної діяльності банків в цілому. Для підприємства-позичальника оцінка його кредитоспроможності надає можливість впевненості у отриманні кредиту в залежності від результатів оцінки.

Порядок визначення кредитоспроможності позичальників нині регламентується Положенням НБУ «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» [1].

Більшість вітчизняних банків видового та користує так званий традиційний підхід до оцінки кредитоспроможності, який полягає у застосування стандартних аналітичних методів: горизонтального та вертикального аналізу, трендового, порівняльного аналізу, аналізу відносних показників [7, с. 26].

Водночас банківські установи країн Західної Європи та Сполучених Штатів Америки для оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання використовують методологію дискримінантного аналізу, яка є більш економічно обґрунтованою порівняно із традиційними методами [5, с. 90]. Враховуючи зарубіжний досвід, необхідно впроваджувати у вітчизняну економічну систему нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника, які є більш ефективними, порівняно із традиційними вітчизняними методами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки кредитоспроможності підприємств досліджували зарубіжні науковці (Альтман Е., Бланк О. І., Брігхем Є. В. та ін.) і такі вітчизняні науковці як: Музиченко А. О. [6], Гідуляк А. [2], Гриценко Л. Л. [3], Дерев'ягін О. [4], Зеліско Д. В. [5] та інші, які у своїх працях розкривають систему оцінки показників, які використовуються для аналізу кредитоспроможності підприємства здебільшого за допомогою традиційних методів, бальних оцінок тощо. На сучасному етапі активно приділяється увага дискримінантному методу оцінки кредитоспроможності підприємства. Активним дослідником даного питання є Терещенко О. О. [7]. Тому, виходячи з актуальності питання оцінки кредитоспроможності підприємства, дана проблема потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження у статті виступає обґрунтування ефективності оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника за рейтинговою системою оцінюван-

ня кредитних ризиків. Для наочного зображення проведення рейтингової оцінки підприємства, рейтингова оцінка кредитоспроможності підприємства здійснюється на прикладі ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» [8] за останні 3 роки.

Виклад основного матеріалу. На практиці кожен комерційний банк вибирає для себе певні коефіцієнти і вирішує питання, пов'язані з методикою їх розрахунку. Цей підхід дозволяє охарактеризувати фінансовий стан позичальника на основі синтезованого показника-рейтингу, що розраховується в балах та присвоюється кожному значенню коефіцієнта. Згідно з балами встановлюється клас організації, який приймається банком до уваги при розробці шкали процентних ставок, визначенні умов кредитування, встановленні режиму кредитування (форми кредиту, розміру та виду кредитної лінії тощо), оцінці якості кредитного портфеля, а також при аналізі фінансової стійкості банку [4, с. 25].

Так, відповідно до положень Базеля II та Директиви 2006/48/ЄС «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» кредитні ризики банки можуть визначати на основі запровадження рейтингової системи оцінювання позичальників. Вона включає усі методи, процеси, заходи контролю, збір даних та інформаційні системи, які забезпечують оцінювання кредитного ризику, віднесення вимог до класів за ступенем кредитного ризику чи до пулів (рейтинг), а також кількісний аналіз дефолту й показників збитку для певних видів вимог [7, с. 27].

Дискримінантний аналіз покладений в основу моделі визначення кредитоспроможності позичальника Альтмана (1968 р., США), системи аналізу Вайбеля (1973 р., Швейцарія), моделі Бермана (1976 р., Німеччина), моделі Краузе (1993 р., Німеччина), системи показників Бівера (1966 р., США) та в методиці оцінювання кредитних ризиків Дойче Бундесбанку (1999, 2003, 2008 рр., Німеччина) [7, с. 27; 4, с. 26].

Оцінка кредитоспроможності підприємства методом дискримінантного аналізу здійснюється шляхом розрахунку та інтерпретації інтегрального показника фінансового стану [5, с. 94]. Для розрахунку даного інтегрального показника необхідно розрахувати локальні показники. Основним принципом оптимізації складу фінансових показників є уникнення дублювання інформації з певного аспекту фінансового стану позичальника [3, с. 209].

Головне завдання багатofакторного дискримінантного аналізу в контексті оцінювання кредитних ризиків полягає у побудові дискримінантної моделі, за допомогою якої з високим рівнем ймовірності можна здійснювати класифікацію підприємств за рівнем їх кредитоспроможності. Базовим

алгоритм багатofакторної моделі для розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника є таким:

$Z = a_1K_1 + a_2K_2 + a_3K_3 + a_4K_4 + a_5K_5 + a_nK_n - a_0$,
де, Z – базовий інтегральний показник фінансового стану боржника – юридичної особи;

$K_1, K_2 \dots K_n$ – фінансові коефіцієнти, що розраховуються на базі фінансової звітності боржника;
 $a_1, a_2 \dots a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів на підставі даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі [7, с. 27].

Вибір моделі інтегральної оцінки залежить від виду діяльності підприємства [5, с. 95].

У систематизованому форматі при визначенні кредитоспроможності позичальника – юридичної особи, рейтингова система включає низку кроків:

1. Вибір моделі інтегрованої оцінки фінансового стану позичальника (з'ясування категорії підприємств, до якої належить позичальник: суб'єкт малого підприємництва чи середнє (велике) підприємство; з'ясування виду економічної діяльності позичальника за КВЕД).

2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів, які передбачені моделлю, та визначення інтегрального показника фінансового стану позичальника.

3. Розрахунок коефіцієнта покриття боргу, на основі якого визначається спроможність позичальника обслуговувати отримані кредити.

4. Визначення класу боржника відповідно до рівня його фінансового стану та спроможності обслуговувати борг.

5. Присвоєння категорії якості кредитної заборгованості відповідно до класу позичальника та стану обслуговування боргу.

6. Додатковий аналіз відповідно до внутрішнього положення.

7. Визначення показника ризику кредиту в межах встановленого для відповідної категорії якості діапазону [7, с. 29].

Проведемо оцінку кредитоспроможності, ви-

користовуючи методологію дискримінантного аналізу.

ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» належить до переробної галузі (секція С), тому обираємо дискримінантну модель вигляду:

$$Z = 0,95ЧК_3 + 0,03ЧК_4 + 1,1ЧК_6 + 1,4ЧК_7 + 3,1ЧК_8 + 0,04ЧК_9 + 0,03ЧК_{10} - 0,45$$

Комбінація фінансових індикаторів ($X_1, X_2 \dots$), включених у дискримінантну модель, залежить від виду діяльності підприємства. В дискримінантній моделі для переробної галузі це фінансові індикатори подані в табл. 1. Інформаційною базою розрахунку даних індикаторів виступають три форми фінансової звітності: Форма 1 «Баланс», Форма 2 «Звіт про фінансові результати», Форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», оскільки дослідження здійснюється за 2010 – 2012 рр. [8].

Таким чином, значення інтегрального показника за 2010 р. становить -0,705, за 2011 р. – 0,660, а за 2012 р. – 0,280. Таким чином, у 2010 р. ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» належав до класу 7, у 2011 р. – до класу 3, а у 2012 р. – до класу 4. Якщо вважати, що стан обслуговування боргу високий, то підприємство належало спочатку до II категорії якості кредиту (в 2010 р.), а в 2011 – 2012 рр. – до I. Таким чином, згідно з аналізом кредитоспроможності підприємства, ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» належить до класу В, який характеризується незадовільним фінансовим станом. Негативна динаміка абсолютних та відносних показників фінансової звітності та умовно-позитивний аудиторський висновок у 2012 р. не дозволяє віднести підприємство до класу Б, хоча результати інтегрованого показника свідчать про поліпшення кредитоспроможності підприємства.

Висновки. Отже, проведена оцінка кредитоспроможності ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» на основі інтегральної рейтингової оцінки свідчить про ефективність, об'єктивність та зручність використання такого інструментарію оцінки кредитних ризиків підприємства-позичальника. Аналізоване підприємство належить

Таблиця 1

Значення фінансових індикаторів розрахованих на базі ВАТ «Вижницький деревообробний комбінат» за 2010 – 2012 рр.

Показник		Розрахунок	Значення		
			2010р.	2011р.	2012р.
K3	коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу (пасив)}}$	0,976	0,968	0,910
K4	коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}}$	1,019	1,019	0,952
K6	коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	$\frac{\text{Фінансові результати від операційної діяльності (ЕВІТ)}}{\text{Чиста виручка від реалізації}}$	-0,616	-0,039	-0,142
K7	коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА)	$\frac{\text{Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування фінансових витрат та нарахування амортизації (ЕВІТДА)}}{\text{Чиста виручка від реалізації + інші операційні доходи}}$	-0,244	-0,024	-0,119
K8	коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	-0,063	-0,015	-0,073
K9	коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Оборотні активи}}$	1,516	7,280	10,362
K10	коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА)	$\frac{\text{Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування фінансових витрат та нарахування амортизації (ЕВІТДА)}}{\text{Довгострокові та поточні зобов'язання}}$	-1,936	-0,306	-0,979

до класу В, що характеризується незадовільним фінансовим станом.

Так, використання методики дискримінантного аналізу має низку переваг над традиційними вітчизняними методиками оцінки кредитоспроможності позичальників, зокрема:

- 1) враховуються галузеві особливості діяльності підприємства;
- 2) зазначений методологічний інструментарій є зручним у використанні, економічним,

забезпечує швидку обробку аналітичної інформації;

3) враховується сучасна міжнародна практика оцінювання кредитоспроможності (подібні методики широко використовуються в Європі та США) [5, с. 103].

Даний методологічний підхід оцінки кредитоспроможності боржника створює умови для ефективного та об'єктивного рейтингування позичальників банками.

Список літератури:

1. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями № 23 від 25.01.2012 / Правління НБУ, Постанова.
2. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінювання кредитоспроможності позичальників банками України / А. Гідулян // Вісник НБУ. – 2012. – № 1. – С. 50-53.
3. Гриценко Л. Л. Комплексна експрес-методика оцінювання кредитоспроможності підприємств з урахуванням приналежності до виду економічної діяльності / Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, В. Л. Лиштван // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7. – С. 206-214.
4. Деревягін О. Оцінка кредитоспроможності компаній у зарубіжній практиці / О. Деревягін // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 11. – С. 25-27.
5. Зеліско Д. В. Порівняння вітчизняної та зарубіжної методології оцінки кредитоспроможності підприємства / Д. В. Зеліско, М. І. Лазорак // Науковий вісник БДФА. Ек. науки: зб. наук. праць / МФУ, БДФА; гол. ред. В. В. Прядко. – Чернівці : Технодрук, 2009. – Вип. 1. – С. 89-104.
6. Музиченко А. О. Рейтингова оцінка фінансового забезпечення розвитку підприємства / А. О. Музиченко // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 84-87.
7. Терещенко О. Нові підходи до оцінювання кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб / О. Терещенко // Вісник НБУ. – 2012. – № 1. – С. 26-30.
8. Офіційний сайт Державної установи «Агенство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua>.

Погорила І. І.

Святас С. В.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

РЕЙТИНГОВАНИЕ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ИНСТРУМЕНТ ОЦЕНКИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье рассмотрена рейтинговая система оценки кредитоспособности предприятия. Проанализирована эффективность расчета уровня риска по данной системе. Представленный анализ кредитоспособности на основе финансовых результатов ОАО «Вижницкий деревообрабатывающий комбинат».

Ключевые слова: кредитоспособность, рейтинг, многофакторный дискриминантный анализ, класс, риск.

Pogorila I. I.

Sviatash S. V.

Bukovina State Finance and Economics University

RANKING AS AN INNOVATIVE TOOL FOR ASSESSING THE CREDITWORTHINESS OF ENTERPRISE

Summary

The rating system for evaluating the creditworthiness of the company is considered in this article. The effectiveness of calculating the level of exposure by this system is analyzed. Analysis of creditworthiness based on the financial results of JSC «Vizhnitsky woodworking factory».

Key words: credit, rating, multivariate discriminant analysis, class, risk.